

Nr 36

Utlåtande i anledning av motioner angående rättsvården.

I de likalydande motionerna I: 735 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 946 av herrar *Svensson* i Vä och *Persson* i Heden hemställes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag åsyftande erforderliga lagstiftningsåtgärder för rättsvårdens upprätthållande i enlighet med rättens och humanitetens principer.

Till stöd för yrkandet anföres bl. a. följande.

En parlamentarisk utredning skulle kunna komma fram till ett gemensamt bedömande av såväl mål som medel. Därigenom skulle underlag skaffas för de lagstiftningsåtgärder som kan erfordras liksom för åtgärder avseende en uppbyggnad av barnavårdsnämnds-, polis-, åklagar- och domstolsorganisation. Snabbare och effektivare samhällsåtgärder skulle möjliggöra att den växande brottsligheten bromsades upp och bringades tillbaka. Myndigheternas åtgärder skulle bekämpa och pressa tillbaka den framvällande vågen av allt flera och allt grövre brott och alltmera utmanande fräckare uttryck därav.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen I: 735.

Brottsutvecklingen

Brottslighetens utveckling under åren 1957—1967 framgår av följande sammanställning. (Hämtad ur 1968 års statsverksproposition, Bil. 4)

Brott som kommit till polisens kännedom m. m.

År	Brottsbalks- (strafflags-) brott, varav	Inbrotts- stölder	Motor- fordons tillgrepp	Mord och dråp (även försök), miss- handel, varav döden följt, övriga miss- handelsbrott och rån	Skade- görelse	Uppklaringsprocent	
						För samt- liga brott som kom- mit till po- lisens kän- nedom	För till- grepps- brott
1957.....	259 176	42 717	32 902	9 151	11 425	34,0	20,7
1958.....	280 919	53 645	39 237	8 975	12 355	34,1	21,1
1959.....	278 005	53 230	34 339	8 828	13 333	33,9	20,6
1960.....	276 314	56 302	32 284	9 313	13 166	35,0	21,3
1961.....	281 752	56 460	34 157	9 383	14 876	34,1	21,7
1962.....	293 763	62 002	37 328	9 411	15 465	35,4	22,0
1963.....	308 850	66 120	37 625	9 802	15 419	33,8	21,5
1964.....	336 435	72 530	41 152	10 331	18 233	32,1	20,2
1965.....	393 660	80 584	46 717	12 932	22 995	31,3	19,5
1966.....	410 904	80 520	44 861	14 332	22 393	32,7	21,5
1/1—31/10 1966 ¹ ...	318 476	67 027	36 873	11 753	19 419		
1/1—31/10 1967 ¹ ...	339 365	73 226	40 302	12 331	21 509		

¹ Siffrorna för tiden 1/1—31/10 1966 och 1967 har hämtats från statistiska centralbyråns månadsstatistik, som erfarenhetsmässigt visar lägre siffror än årsstatistiken. Rörande år 1967 se även omstående sida under rubriken Utskottet.

Utredningar m. m.

Under de senaste åren har såsom närmare framgår av utskottets utlåtanden 1966:41 och 1967:22 rättsvårdsfrågorna från olika utgångspunkter sysselsatt flera utredningar, bl. a. 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar, utredningen angående försöksverksamhet mot ungdomsbrottsligheten, kommittén för behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna, 1961 års utredning om effektivare åtgärder för vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever, domstolskommittén, kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården, polisverksamhetsutredningen, polisutredningen, polisberedningen och polisutbildningskommittén. I sammanhanget bör också nämnas samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. — 1967 års polisutredning har nyligen i syfte att förbereda en rationalisering, bl. a. på grund av den ökande brottsligheten, påbörjat en översyn av indelningen i polis- och åklagardistrikt och av den regionala polisorganisationen (direktiv, se riksdagsber. 1968 s. 78). En allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen, således bl. a. barnavårdslagen, har även nyligen påbörjats.

Tidigare riksdagsbehandling

Motioner med i huvudsak samma yrkande som det i nu förevarande motioner har på hemställan av utskottet avslagits av 1966 och 1967 års riksdagar (1LU 1966:41 och 1967:22).

I sitt utlåtande år 1967 yttrade utskottet bl. a. följande.

Då utskottet i november 1966 behandlade motioner i förevarande ämne erinrade utskottet — — — om att statsmakterna sedan länge hade sin uppmärksamhet riktad på brottsutvecklingen och möjligheterna att uppdaga brott. Utskottet anförde vidare att omfattande arbete på skilda områden av rättsvården bedrivits under de senaste åren, att flera betydande reformer genomförts samt att resultatet av arbetet till en del ännu inte kunnat omsättas i praktiken. I avbidan på resultatet av de planerade och nyligen vidtagna genomgripande åtgärderna mot brottsligheten ansåg utskottet, i likhet med hörda remissinstanser, att intet stod att vinna med ytterligare en omfattande utredning. Utskottet, som förutsatte att Kungl. Maj:t noga följde frågan, hemställde i utlåtandet, som godkändes av riksdagen, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under den tid som förflutit sedan riksdagen behandlade förevarande fråga, endast något mer än tre månader, har intet inträffat som föranleder utskottet till en annan bedömning.

Utskottet

I förevarande motioner hemställas att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag åsyftande lagstiftningsåtgärder för rättsvårdens upprätthållande. Den omfattande och starkt ökande brottsligheten jämte den låga uppklaringsprocenten nödvändiggör, framhåller motionä-

terna, snabba och effektiva motåtgärder av samhället. Enligt motionärerna bör en parlamentarisk utredning tillsättas för att göra en gemensam bedömning av mål och medel och därigenom skapa underlag för lagstiftning och andra åtgärder mot brottsligheten.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att brottsutvecklingen inger mycket stark oro. Av statistiken över brott som kommit till polisens kännedom framgår det att totalt något mer än 500 000 brott anmäldes år 1967. Uppklaringsprocenten har beräknats till knappt 34, vilket innebär att drygt 330 000 av nämnda brott ej klarats upp. Brottsligheten har under 1960-talet ständigt ökat i omfattning. Som exempel kan nämnas att de till polisens kännedom komna brotten mot strafflagen/brottsbalken, som utgör huvuddelen av brottsligheten, mellan åren 1960 och 1967 ökat med mer än 50 procent eller från 276 000 år 1960 till 437 000 år 1967. Eftersom uppklaringsprocenten för sistnämnda brott angivits vara ej fullt 31, kan de ouppklarade beräknas till drygt 300 000. Våldsbrottens starka ökning inger särskilda farhågor. Antalet registrerade fall av mord och dråp har ökat från 133 år 1960 till 172 år 1967. Antalet rån uppgick år 1960 till 469 och steg år 1967 till 1 034. Motsvarande siffror för våldtäktsbrotten är 512 och 652. Våldsbrotten har inte bara ökat i antal utan även antagit en allvarligare karaktär. Särskilt oroande är att skjutvapen i stor omfattning kommit till användning vid utförande av brott.

Statsmakterna har sedan länge sin uppmärksamhet riktad på brottsutvecklingen. Beträffande speciellt våldsbrotten går det inte att bortse från den ödesdigra inverkan som alkoholmissbruk eller användande av narkotika har i sammanhanget. Dessa problemkomplex behandlas av pågående utredningar. De senaste åren har också, som framgår av redogörelsen ovan, bedrivits omfattande arbete på skilda områden av rättsvärderna, särskilt beträffande ungdomsbrottsligheten som utgör det allvarligaste kriminalitetsproblemet. Flera betydande reformer har genomförts. Här må endast erinras om den nya brottsbalken och polisväsendets nya organisation. Resultaten av arbetet har till en del ännu inte kunnat omsättas i praktiska åtgärder, och i vissa fall pågår alltjämt utredning. Med den utveckling som brottsligheten har tagit har det befunnits nödvändigt att undersöka alla möjligheter till rationalisering av polisverksamheten. Åt 1967 års polisutredning har sålunda uppdragits att överse indelningen i polis- och åklagardistrikt och av den regionala polisorganisationen. Vidare må nämnas att sakkunniga nyligen tillkallats för att göra en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen. Översynen skall bl. a. med hänsyn till de ändrade förutsättningar för barna- och ungdomsvården som framkommit under 1960-talet avse det materiella innehållet i barnavårdslagen, barnavårdsorganens funktioner och verkningarna av i lagen angivna åtgärder.

Även om det sålunda kan vitsordas att en del åtgärder vidtagits i brottsbekämpande syfte tyder den pågående brottsutvecklingen enligt utskottets

mening på att dessa åtgärder varit otillräckliga och att samhället eftersatt den primära uppgiften att skydda medborgarna mot övervåld och skador till liv och egendom. En anledning till att tillräckligt effektiva åtgärder icke vidtagits kan vara att det stora antalet utredningar på ifrågavarande område icke samordnats i erforderlig utsträckning. Om en sådan samordning kommer till stånd — genom en parlamentarisk utredning eller på annat sätt — torde möjligheterna ökas att utan onödig tidsutdräkt genomföra de åtgärder som är önskvärda och möjliga. Vissa åtgärder synes dock möjliga att genomföra omedelbart. Polisväsendets nya organisation kan sålunda förväntas bli ett verkligt effektivt medel mot brottsligheten endast om — samtidigt som rationaliseringar vidtages — betydligt ökade resurser anslås för både yttre bevakning och brottsutredning. Även kriminalvården i frihet är i behov av kraftigt ökade anslag. Eftersom barnavårdsnämndernas verksamhet är av väsentlig betydelse för motverkande av brottslighet borde även dessa få ökade resurser och dessutom vidgade befogenheter, framför allt att ingripa i tid.

Utskottet hemställer,

att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 735 och II: 946, i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet i det föregående anfört.

Stockholm den 7 maj 1968

På första lagutskottets vägnar:

ERIK SVEDBERG

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s)*, herrar Arvidson (h), Ernulf (fp), fru Lindström (s), herrar Schött (h), Larfors (s)* och Ferdinand Nilsson (cp);

från andra kammaren: herr Ekström i Björkvik (s), fru Löfqvist (s), herr Svensson i Vä (cp), fröken Berggren (s)*, herrar Gustafsson i Borås (fp), Keijer (fp), Martinsson (s)* och Oskarson (h).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

1) av herr *Erik Svedberg*, fröken *Mattson*, fru *Lindström*, herrar *Larfors*, *Ekström* i Björkvik, fru *Löfqvist*, fröken *Berggren* och herr *Martinsson* (samtliga s), vilka ansett,

dels att sista stycket i utskottets yttrande bort erhålla följande lydelse.

Utskottet, som erinrar om att det åligger samarbetsorganet mot ungdomsbrottsligheten att bl. a. fortlöpande följa brottsutvecklingen och resultaten av samhällets åtgärder mot lagöverträdare samt att ta erforderliga initiativ, anser icke att något står att vinna med en omfattande utredning av den art motionärerna föreslagit. Med anledning av att motionärerna ifrågasätter ändringar i lagstiftningen får utskottet vidare framhålla att brottsbalkens påföljdssystem, som är av avgörande betydelse för samhällets möjligheter att förebygga brott, ännu inte prövats tillräckligt länge för att man skall kunna ta ställning till om några väsentliga förändringar i lagstiftningen bör vidtas. På grund av det anförda och då Kungl. Maj:t noga följer hithörande frågor kan utskottet icke ansluta sig till motionärernas yrkande.

dels ock att utskottet bort hemställa,

att förevarande motioner, I: 735 och II: 946, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

2) av herr *Ernulf* (fp).